

ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ СТАВОК ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ВИРОБНИЧО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ

В роботі визначаються точки Лаффера першого та другого порядків для економіки України за 1993-2004 роки на основі виробничо-інституціональних функцій. Проаналізована відповідність отриманих значень реальним за різними податками.

This work deals with calculating Laffer points of the first and second orders for Ukrainian economy for 1993-2004 on the basis of production functions. The accordance between real tax rates and model rates for different taxes is analysed.

Накопичений досвід оподаткування юридичних та фізичних осіб як основного засобу поповнення дохідної частини бюджету та інструменту управління економічними та соціальними процесами свідчить, що податкова політика є одним із головних інструментів економічної та фінансової політики держави. Аналіз процесу становлення та реформування вітчизняної податкової системи, що здійснюється фактично безперервно з моменту її створення, дає підстави вважати, що в Україні не вдалося сформувати таку податкову систему, яка б відповідала існуючим соціально-економічним реаліям та стала б реальним фактором економічного зростання, зокрема, через використання ефективних інструментів податкової політики. Загальну картину рівня оподаткування в Україні створює тіньова економіка, яка в 1,3 - 1,5 рази знижує потенціал податкової системи. Одним з найгостріших питань податкової системи є нерівномірний розподіл податкового тягаря в Україні. Окремі підприємства сплачують державі до 50 – 60% від доданої вартості, а деякі - від 7 практично до 0 %¹.

Актуальність теми полягає в тому, що практика макроекономічних рішень постійно вимагає створення інструментарію, що дозволив би з достатнім ступенем вірогідності оцінювати ефективність податкової політики держави зі

---

¹Див.: Лупенко Ю.О. Напрями реформування податкової політики. “Наукові праці НДФІ” № 6, 2004, с. 114.

сторони її впливу на рівень ділової активності в країні та сприяти її економічному розвитку. Податки є головним засобом мобілізації фінансових коштів у країні. Зважаючи на необхідність ефективного управління державними фінансовими активами, доцільно підкреслити визначальну роль державного регулювання за допомогою податків, яке вирішальною мірою залежить від вибору виду податкової політики, рівня податкових ставок, видів та розміру податкових пільг.

Фактично мова йде про інструментарій, що дозволяє визначати форму виробничої й фіскальної кривих та оцінювати точки перегину на них: точки Лаффера 1-го й 2-го порядку відповідно. Найбільш важливими є питання впливу такої політики відносно двох основних факторів виробництва: праці й капіталу.

Новизною роботи є розробка та застосування економіко-математичних моделей, за допомогою яких розраховуються точки Лаффера 1-ого та 2-ого порядків та визначені ставки оподаткування, які б сприяли економічному розвитку країни.

Метою роботи є визначення оптимальних ставок оподаткування в умовах економіки України за допомогою ґрунтовного аналізу кривих Лаффера.

Об'єктом дослідження даної роботи є ВВП, об'єми основних фондів та економічна зайнятість населення у віці від 15 до 70 років, за допомогою яких визначено оптимальний рівень оподаткування в країні. Предметом дослідження є новітні розробки моделей, за допомогою яких визначаються точки Лаффера 1-ого та 2-ого порядку.

Дану проблематику в різний час опрацьовували такі видатні вчені як Балацький Є.В., Василик О.Д., Вишневський В.П., Костіна І. О., Соколовська А.М., Тінберген Я. та інші.

Податкова політика має бути достатньо гнучкою, щоб стимулювати розвиток галузей або регіонів, підприємств, які відповідають цілям державної інвестиційної політики. До завдань податкової політики, пов'язаних з функціями державного регулювання, можна віднести:

- забезпечення розвитку пріоритетних напрямів господарської діяльності;
- сприяння малому бізнесу та підприємницькій діяльності громадян (без права юридичної особи);
- стимулювання інвестиційних процесів;
- надання пільг з оподаткування окремим категоріям населення;
- сприяння нарощуванню потенціалу соціально-економічного розвитку регіонів;
- прискорення інтеграційних процесів;

інші завдання (захист вітчизняних товаровиробників, залучення іноземного капіталу, підтримка збиткових галузей і т. д.)².

Світовий досвід оподаткування юридичних та фізичних осіб як основного засобу забезпечення доходів бюджету та одного з найважливіших інструментів управління економічними та соціальними процесами свідчить, що податкова політика є і буде однією з головних складових економічної політики будь-якої держави. Зменшуючи податкові ставки на прибуток, держава збільшує чисті прибутки підприємств, створює додаткові стимули для інвестування, здійснення господарської діяльності, зростання зайнятості та пожвавлення ринкової кон'юнктури. Змінюючи рівень непрямих податків, держава впливає на фонд споживання в цілому та на рівень цін.

Непрямі податки в розвинених країнах світу становлять досить вагомую частку в загальному обсязі податкових надходжень. Наприклад, на рівні штатів США, за рахунками Мещерякової О., їхня частка перевищує 40%. Значна увага приділяється адмініструванню непрямих податків у країнах Євросоюзу й Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР).

У країнах Євросоюзу ПДВ відіграє суттєву роль тому, що завдяки цьому податку реалізується основна мета інтеграції країн – забезпечення вільного переміщення товарів, послуг, праці й капіталу. В ЄС прийнято такі схеми адміністрування ПДВ, які дають змогу здійснювати точне нарахування та відшкодування цього податку на товари й послуги експортного призначення.

---

²Див.: Кудряшов В. П. Податкове стимулювання та його інструменти. “Наукові праці НДФІ” № 6, 2004, с. 96.

Але при надходженні в країну призначення імпортовані товари й послуги обкладаються ПДВ так само, як і товари власного виробництва. Це створює однорідне податкове середовище для товарів і послуг, що пропонуються для реалізації на міжнародних ринках.

Хоча досі відсутні економічні обґрунтування доцільності встановлення єдиної ставки ПДВ, орієнтовно стандартною ставкою ПДВ у країнах ЄС із січня 1993 року вважається рівень, не нижчий за 15%. Додатково в різних країнах застосовуються підвищені і знижені ставки ПДВ. Однак, наявність варіативних ставок, суттєво підвищує адміністративні витрати щодо стягнення податку, і тому в зарубіжних країнах є прагнення уніфікувати кількість податкових ставок.

Одним із важливих видів непрямих податків в усьому світі справедливо визнано акцизні збори (акцизи). Акцизи стягуються з певних видів товарів незалежно від місця їх виробництва – усередині країни або за її межами (саме це відрізняє такий вид податку від мита).

Акцизні збори відіграють важливу роль у наповненні бюджетів багатьох країн ОЕСР. Але з поширенням практики використання ПДВ за останні 25 років важливість акцизів знизилася. У 1965 році акцизні збори становили 25% податкових надходжень країн ОЕСР. У 1970 році ця величина знизилася до 20% і постійно знижувалася до 12% наприкінці 1980-х років. Найяскравішим прикладом є Туреччина, де в 1965 році акцизи становили близько 53,5% податкових надходжень. До 1980 року ця величина зменшилася на половину і становила 25,2%, а після запровадження ПДВ, до 1985 року, зменшилася удвічі. На початку 1990-х років акцизні збори в Туреччині становили близько 6,5% податкових надходжень і частка акцизів у відсотках до ВВП країни протягом 1965-1990 років знизилася з 5,8% до 1,5%.

Нині коло підакцизних товарів у розвинених країнах нешироке. Воно охоплює алкогольні, тютюнові вироби, пальне, деякі види транспортних засобів, предмети розкоші, передусім ювелірні вироби. У Великобританії, зокрема, у 1993 році акциз на нафтопродукти становив 13% усіх надходжень

від непрямих податків, акциз на тютюнові вироби – 6,6%, на алкогольні вироби – 5,1%. У Німеччині акциз на пальне в 1993 році становив 7,5% усіх податкових надходжень. Крім того, акцизом обкладалися тютюн, міцні алкогольні напої, кава, шампанське.

Хоча головна функція акцизів – фіскальна, вони виконують також і регулювальну роль. Значною мірою акцизи використовуються як інструмент для зниження споживання певних груп товарів (наприклад, алкоголю чи тютюну)³.

Післявоєнне відновлення світової економіки надає повчальні зразки як ефективного сполучення зусиль держави в економічній сфері й лібералізації господарства із застосуванням податкової політики, так і не досить вдалих спроб застосування класичної теорії грошей без урахування особливостей місцевих економік.

Найбільш яскравими прикладами практичного застосування монетаристської теорії та податкової політики в розвинених країнах наприкінці ХХ ст. вважаються "рейганоміка" у США й "тетчеризм" в Англії.

Необхідність вживання термінових заходів, зокрема, у США на початку 80-х рр. була викликана передкризовим станом американської економіки. Так, інфляція протягом останніх двох років президентства Картера Дж. вперше після закінчення Першої світової війни виражалася двозначною цифрою й становила більше 13% в 1979 р., 12,4% в 1980 р. Державний борг США склав на початок 1980 р. 934 млрд. доларів. Дефіцит державного бюджету 1981 фінансового року досяг 74 млрд. доларів⁴.

Президент Рональд Рейган запропонував Конгресу пакет способів фінансової стабілізації, що передбачав спробу збалансування федерального бюджету при одночасному скороченні прибуткових податків. Зменшення бюджетного дефіциту пропонувалося шляхом систематичного скорочення витрат на соціальні програми ("секвестру" були піддані 83 федеральні

---

³Див.: Волков Д.О. Сплата непрямих податків у країнах із ринковою економікою. "Фінанси України" № 2, 2004, с. 118.

⁴Див.: Іванян Е. Рональд Рейган: хроніка життя й часу. - М.: Мінськ, 1991.

програми, у тому числі безоплатного й дитячого харчування, медичної допомоги, допомоги самотнім матерям і т.п.). Федеральний бюджет на 1982 рік був скорочений на 35 млрд. доларів. Однак, збільшення оборонного бюджету не дозволило здійснити заплановане скорочення податкового тиску в повному обсязі (на 10% щорічно протягом трьох років) - прибутковий податок в 1981 році був скорочений не на 10, а на 5%.

Після оголошення президентської програми зменшення податків у липні 1981 р. почалося різке падіння курсів акцій на Нью-Йоркській фондовій біржі, а наприкінці року почався економічний спад. 22 жовтня 1981 р. державний борг США досяг 1 трлн. доларів. Виробничі потужності підприємств промисловості використовувалися в середньому на 78,5%, безробіття виросло до 8,5%, на 42% збільшилася кількість банкрутств.

У перші два роки президентства Рейгана помітно знизився рівень життя людей: 15% населення, або 34,4 млн. чол., були віднесені до тих, хто проживає нижче рівня бідності. Більше 2 млн. американців були безпритульними, більше 12 млн. (10,8% працездатного населення) - безробітними (найвищий рівень безробіття з 1934 р.). За рік, з липня 1981 р., обсяг промислового виробництва скоротився на 10,1%, реальний ВВП в 1982 р. - на 2,1%. Дефіцит зовнішньоторговельного балансу становив 4 млрд. доларів на місяць. Але на цьому фоні відбувалися скорочення темпів інфляції: з 12% в 1980 р. до 6,1% в 1982 р.

Одним із консультантів президента був професор Лаффер, який запропонував власну методологію розрахунку податкових ставок, які б стимулювали економічний розвиток країни, що дозволило вивести економіку США на рівень економічного зростання.

Розглядаючи політику консервативного уряду Тетчер М. у Великобританії⁵, можна сказати що вона передбачала різке зменшення, а з часом і повне припинення участі держави в економічній діяльності й широкомасштабній денационалізації державної власності; скорочення частки

---

⁵ Див.: Нерушенко І.Б. Теорії інфляції й антиінфляційна політика.-М. :Наука, 2001

бюджету у ВВП і бюджетного дефіциту; трансформацію податкової системи шляхом перенесення акценту із прямих податків (оподаткування виробництва) на непрямі (оподаткування споживання); скасування або ослаблення ряду обмежень (валютних, кредитних, на зростання цін), відмову від прямого регулювання процентної ставки. Основним мотивом, ліберального курсу консервативного уряду стало прагнення до зниження темпів інфляції. "Ціль економічної стратегії уряду - перешкоджати росту інфляції, а не сприяти економічному розвитку й збільшенню кількості зайнятих", - заявив канцлер казначейства Лоусон Н. при оголошенні бюджету на 1984/1985 фінансовий рік.

Було повністю або частково приватизовано ряд ключових об'єктів державної власності - компанії "British Aerospace", "British Railways", "British Telecom", "British National Petroleum Corporation", "Cable and Wires", вугільні шахти й т.п. Щодо інших державних підприємств (наприклад, "British Shipbuilders") консервативний уряд ужив заходів по скороченню виробничих потужностей і припиненню державної допомоги.

Податкова політика консерваторів передбачала загальне скорочення прибуткового податку при одночасному скасуванні зниженої ставки для категорій населення з низькими доходами, надання пільг малим і середнім підприємствам, скасування соціальних платежів роботодавців ("податку на робоче місце"), введення оподаткування допомоги з безробіття, підвищення ставки податку на додану вартість, на доходи нафтових компаній, на будівництво й переустаткування житлових будинків, акцизів на бензин, алкогольні й тютюнові вироби, автомобілі. Загальним наслідком податкової політики консерваторів стало збільшення частки податкових надходжень у національному доході з 34% в 1978/1979 фінансовому році до 40% в 1982/1983 р. Таким чином, ця політика носила стимулюючий (в той же час фіскально-обмежувальний) характер, а її головною метою було зм'якшення податкового тиску і стримування інфляції.

Відбитком прихованого бажання активізувати інвестиції можна вважати те, що за 1979-1983 р. доходи платників податків з високими доходами

збільшилися на 4280 млн. ф. ст., а з низькими доходами - зменшилися на 231 млн. ф. ст.

Аналізуючи поведінку відомих зарубіжних урядів, можна прийти до висновку, що не існує єдиного правильного рішення для всіх країн, тобто необхідно враховувати особливості країни й адаптувати існуючі методики.

Вивчаючи податкову базу України можна сказати, що оподаткування капіталу у формі податку на прибуток зменшує стимули до підприємницької активності. Упродовж 1998 – 2003 років фіскальний тиск на економіку посилювався (темпи зростання податкових надходжень перевищували темпи зростання ВВП і доходів бюджету). Наприклад, протягом 2002 року отримано податку на прибуток у сумі 9,4 млрд. грн. Проте роль податку на прибуток у формуванні доходів бюджету щодо рівня ВВП знижується. Так, у 2002 році вдалося отримати податку на прибуток у сумі 4,3% від ВВП, у 2000 році – 4,5%, у 1998-му – 5,8%, у 1997 році – 6,2%. Протягом 1997 – 2002 років доходи зведеного бюджету зросли в абсолютному вимірі в 2,1 рази, а надходження податку на прибуток – лише в 1,6 рази⁶.

Частка податкових надходжень у ВВП коливається в межах 18 – 22%, частка ж податкових надходжень у доходах бюджету – від 63 до 75%. Очевидно, що чим вищий податок на прибуток, тим менше можливостей для залучення інвестицій у розвиток економіки. Нині чинна ставка податку на прибуток – 25%. У положеннях проекту Податкового кодексу України передбачено зберегти ставку податку на рівні 25%. Зауважимо, що в інших країнах ставка цього податку значно більша: у Бельгії – 39%, Німеччині й Іспанії – 35%, Австрії – 34%, Франції – 33%.

Середнє значення коефіцієнта фіскальної ефективності ПДВ упродовж 1997-2003 років становило в Україні 26,1%, тоді як середнє значення в країнах ЄС – 38%. Зниження в окремі роки частки ПДВ у структурі доходів бюджету і

---

⁶ Див.: Литвиненко Є.О. Податкове стимулювання розвитку промислового виробництва. “Фінанси України” № 4, 2004, с. 69.

податкових надходжень пояснюється наявністю значних податкових пільг і численними фактами ухилення від оподаткування.

На практиці податкового адміністрування важливо правильно спланувати, яка сума ПДВ має бути відшкодована платникам відповідно до вимог закону. Адже своєчасне та повне відшкодування стимулює зростання обсягів виробництва й інвестицій в експортних галузях. Трапляється, що в окремому регіоні сума заявленого відшкодування з ПДВ перевищує суму надходжень⁷.

Податок на додану вартість фактично перетворився з податку на споживчі витрати в податок на доходи законслухняних товаровиробників, тому що забезпечити його стягнення з усього обороту (включаючи неорганізований імпорт і неформальне виробництво) товарів, робіт і послуг на внутрішньому ринку, забезпечити коректне відшкодування податку повністю неможливо. Це знижує конкурентоспроможність обробної промисловості не тільки на зовнішніх, але й на внутрішніх ринках. Додатковим де стимулюючим фактором економічного зростання є податкова дискримінація вітчизняних підприємств, тобто більш висока загальна ставка оподаткування в порівнянні з їхніми іноземними конкурентами.

Важливим елементом системи оподаткування є прибуткове оподаткування громадян. Реформування прибуткового оподаткування в Україні фактично почалося тільки в 2003 році з прийняттям Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб” №889-4 від 22.05.2003 року, який набрав чинності з 01.01.2004 року. Цим законом встановлено єдину ставку оподаткування – 13%, що не розв’язало проблему оптимального податкового навантаження. Реформування прибуткового оподаткування громадян має відбуватися в комплексі з реформуванням усього податкового навантаження на фонд оплати праці (Пенсійний фонд та фонди соціального страхування), щоб мати оптимальне податкове навантаження й повну легалізацію доходів громадян⁸.

---

⁷ Див.: Захарін А. В. Удосконалення механізму податкового регулювання сталого економічного розвитку. “Фінанси України” № 2, 2005, с. 92.

⁸ Див.: Корнус В.Г. Удосконалення прибуткового оподаткування громадян в Україні. “Фінанси України” № 10, 2005, с. 19.

Закономірність взаємодії податкової системи із соціально-економічним середовищем держави можна відобразити кривою Лаффера. Основою дослідження є припущення⁹, що обсяг ВВП X , залежить від рівня податкового тягара $\theta = \frac{T}{X}$, де T – сума податкових надходжень у бюджет країни. Залежність X θ може апроксимуватися деякою нелінійною функцією, параметри якої підлягають кількісній оцінці. Ідентифікація функції X θ дозволить розрахувати точки Лаффера за умови максимізації валового внутрішнього продукту чи податкових надходжень.

При аналізі розрізняють точки Лаффера першого та другого роду.

Визначення 1. Точкою Лаффера першого роду називається така податкова ставка θ^* , при якій виробнича крива X θ досягає локального максимуму, тобто коли виконані умови: $\frac{\partial X(\theta^*)}{\partial \theta^*} = 0$, $\frac{\partial^2 X(\theta^*)}{\partial (\theta^*)^2} < 0$.

Визначення 2. Точкою Лаффера другого роду називається така податкова ставка θ^{**} , при якій фіскальна крива $T = T$ θ досягає локального максимуму, тобто коли виконані умови: $\frac{\partial T(\theta^{**})}{\partial \theta^{**}} = 0$, $\frac{\partial T^2(\theta^{**})}{\partial (\theta^{**})^2} < 0$.

Економічно точка Лаффера першого роду означає ту межу податкового тягара, при якому виробнича система не переходить у режим рецесії. Точка Лаффера другого роду показує величину податкового тягара, за межами якої збільшення маси податкових надходжень стає неможливим. Знаходження та порівняння двох точок Лаффера з фактичним податковим тягарем дозволяє оцінити ефективність податкової системи країни й напрямки її оптимізації.

Виробничо-інституціональні функції є узагальненням традиційного апарату виробничих функцій¹⁰. У них, як правило, крім стандартних

---

⁹ Е.В. Балацкий Эффективность фискальной политики государства // *Проблемы прогнозирования* 2000 г. -№5, с.32.

¹⁰ Е.В.Балацкий Анализ влияния налоговой нагрузки на экономический рост с помощью производственно-институциональных функций // *Проблемы прогнозирования* -2003 г.-№2, с.88-105.

макроекономічних факторів (ВВП, капітал, праця) використовуються змінні, що характеризують інституціональну середу. У цьому розділі розглянемо лише одну таку змінну – податкове навантаження.

Побудуємо виробничо-інституціональну функцію на основі широко відомої функції Коба-Дугласа:

$$X = \gamma D t K^{\alpha + \beta \theta} L^{n + m \theta}, \quad (1)$$

де X – ВВП, K – капітал країни (обсяг основних фондів), L – праця (чисельність зайнятих в економіці працівників), T – податкові надходження, $\theta = \frac{T}{X}$ – податкове навантаження на економіку країни, $D t$ – трендовий оператор, $\gamma, \alpha, \beta, n, m$ – коефіцієнти моделі, що оцінюються на основі економетричного аналізу.

Функція податкових надходжень визначається як

$$T = \gamma \theta D t K^{\alpha + \beta \theta} L^{n + m \theta} \quad (2)$$

Аналогічно до попередньо розглянутих випадків знаходяться й точки Лаффера. Максимум виробничої кривої (точка Лаффера 1-го порядку) знаходиться за формулою:

$$\theta^* = -\frac{1}{2} \frac{a \ln K + n \ln L}{b \ln K + m \ln L} \quad (3)$$

Точка Лаффера 2-го порядку вже не може бути визначена однозначно:

$$\theta^{**} = \frac{1 \pm \sqrt{a \ln K + n \ln L^2 - 8 b \ln K + m \ln L - a \ln K - n \ln L}}{4 b \ln K + m \ln L} \quad (4)$$

Із двох можливих стаціонарних точок у (4) вибирається лише одна, яка є точкою максимуму. Через велику кількість параметрів неможливо заздалегідь

визначити, яка сама точка буде оптимальною, тому вибір здійснюється на етапі числових розрахунків.

При формуванні трендового оператора можна використовувати, наприклад, канонічний трендовий мультиплікатор Тінбергена Я.:

$$D t = e^{\lambda t} \quad (5)$$

Існуюча статистична база в Україні дозволила оцінити параметри лише до 2003 року (табл.1). Розрахунки були зроблені на основі даних ВВП України (X), розміру основних виробничих фондів України за повною вартістю (K), кількості зайнятих економічною діяльністю (L), податкових надходжень до державного бюджету України. Слід зазначити, що при врахуванні наведених показників вважалося, що зайнятими економічною діяльністю (надалі зайняті) вважаються особи у віці 15-70 років, які працювали впродовж обстежуваного тижня хоча б 1 годину за наймом, за винагороду в грошовому або натуральному вигляді, індивідуально (самостійно), у окремих громадян або на власному (сімейному) підприємстві, працювали впродовж 30 годин на тиждень безкоштовно на підприємстві, у бізнесі, що належить будь-кому зі членів домогосподарства, або в особистому підсобному сільському господарстві з метою реалізації продукції, виробленої внаслідок цієї діяльності, а також особи, які були тимчасово відсутні на роботі. Значення основних виробничих фондів використовувалися для виробничої та невиробничої сфер.

Для 6 найважливіших видів податків були розраховані параметри моделі (1), за допомогою яких визначені точки Лаффера першого та другого порядків. При цьому в якості параметра X використовувалися три змінні. Перша з них є номінальним значенням ВВП, друга – індексом ВВП (рівень 1992 року прийнято за 1), третя – приріст ВВП у відсотках до попереднього року. У деяких випадках за заданими умовами обчислити точки Лаффера не виявилось можливим.

Слід зазначити, що всі отримані регресійні залежності виявилися адекватними, проте з об'єктивних причин спостерігалось явище

мультиколінеарності. Нажаль, позбутися цього явища, використовуючи дані лише за 1993-2004 роки, є неможливим, проте наявність мультиколінеарності не вплинула на можливість розрахунку виразів (3) та (4).

Отримані результати засвідчили, що в цілому зміна деяких податкових ставок за останні роки має наближення до оптимальних значень. Проведені авторами розрахунки показують, що оптимальне значення для розвитку економіки має бути близьким до 16,7–17,0% від рівня ВВП.

Ставка податку на прибуток має знаходитися на рівні 4,4% від ВВП для досягнення максимального зростання економіки країни в перспективі. У той же час ставка податку 5,0% гарантує найбільші збори від цього податку. Слід особливо підкреслити, що незважаючи на змінність реальної ставки від 12 % до майже 4%, оптимальне значення залишалось практично однаковим для всіх років спостережень.

Реальне оподаткування фізичних осіб на рівні 3-5% від рівня ВВП виявилось занадто великим, що стимулювало деяку частку населення від ухилення податків. Наразі оптимальна ставка має становити близько 2% від ВВП. Значення ставки податку біля 3% від ВВП дозволить максимізувати доходи бюджету від оподаткування фізичних осіб.

Податок на додану вартість є одним з найбільш суперечливих податків в Україні. Його реальна величина поступово зменшувалася з 11,6 до 4,8% від ВВП. Модельні значення свідчать, що максимальні збори до бюджету будуть при ставці 4,8-6,0% від ВВП. Акцизні збори мають бути в межах від 1,9 до 2,3% від ВВП.

Найбільш стабільним є податок на землю. Реальні збори цього податку свідчать, що є можливості для збільшення ставки оподаткування до 0,5-0,7% від ВВП.

Ставка мита впродовж останніх років була значно завищеною, перевищуючи оптимальне значення приблизно у 1,5-2 рази. Не дивно, що при цьому розвинулася велика контрабандна діяльність. Рекомендується скоротити ставку мита до 0,6% від ВВП для досягнення максимальних зборів до бюджету.

У цілому, проведений аналіз показав, що в Україні протягом 1993-2004 років діяли дещо завищені норми податків, що не сприяло економічному зростанню, а також стимулювало тіньову економіку. Але, враховуючи зарубіжний досвід та розрахунки авторів, можна говорити про поступові зміни ставки оподаткування, які наближуються до оптимальних і створюють умови щодо інтеграції України у світове співтовариство та сприяють економічному зростанню.

Таблиця 1

Аналіз точок Лаффера для всіх податків.

Рік	Справжнє значення	ВВП		Індекс ВВП		Приріст ВВП	
		Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку
1993	0,25749	-	-	0,01909	-	0,26147	0,26329
1994	0,27550	0,43971	0,42857	-	-	0,20821	0,20968
1995	0,22447	0,13591	0,13340	0,13118	0,14880	0,14314	0,14383
1996	0,19859	0,19124	0,18506	0,18485	0,23254	0,17599	0,17714
1997	0,21654	0,18669	0,18071	0,17949	0,22513	0,17430	0,17543
1998	0,21296	0,18914	0,18303	0,18234	0,22920	0,17522	0,17637
1999	0,19266	0,18580	0,17985	0,17846	0,22381	0,17395	0,17509
2000	0,18415	0,18422	0,17833	0,17665	0,22133	0,17333	0,17446
2001	0,17981	0,17764	0,17209	0,16941	0,21088	0,17057	0,17168
2002	0,20102	0,17619	0,17073	0,16786	0,20854	0,16993	0,17102
2003	0,20563	0,17350	0,16820	0,16504	0,20435	0,16869	0,16976
2004	0,13008	0,16959	0,16449	0,16105	0,19851	0,16678	0,16784

Таблиця 2

Аналіз точок Лаффера для податку на прибуток.

Рік	Справжнє значення	ВВП		Індекс ВВП		Приріст ВВП	
		Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку
1993	0,09761	0,04964	0,04782	0,05382	0,06480	0,04157	0,04274
1994	0,11876	0,05684	0,05133	0,06731	0,08968	0,03420	0,03768
1995	0,08916	0,04556	0,04607	0,04418	0,03885	0,04759	0,04726
1996	0,06743	0,04162	0,04454	0,03290	-	0,05561	0,05369
1997	0,06204	0,04212	0,04474	0,03448	-	0,05442	0,05270
1998	0,05551	0,04186	0,04464	0,03365	-	0,05504	0,05321
1999	0,04870	0,04222	0,04478	0,03476	-	0,05420	0,05252
2000	0,04527	0,04238	0,04484	0,03526	-	0,05384	0,05222
2001	0,04052	0,04300	0,04508	0,03710	-	0,05249	0,05112

2002	0,04162	0,04312	0,04512	0,03746	-	0,05223	0,05091
2003	0,05011	0,04334	0,04520	0,03811	-	0,05176	0,05054
2004	0,04647	0,04365	0,04533	0,03898	-	0,05114	0,05004

Таблиця 3

Аналіз точок Лаффера для податку на доходи фізичних осіб.

Рік	Справжнє значення	ВВП		Індекс ВВП		Приріст ВВП	
		Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку
1993	0,01945	0,01486	0,01121	0,00681	0,02992	0,01843	0,01871
1994	0,02824	0,01470	-	-	0,03740	0,01971	0,02004
1995	0,02926	0,01536	0,01706	0,01770	-	0,00652	0,00204
1996	0,03181	0,01327	-	0,04291	-	0,02371	0,02418
1997	0,03530	0,01262	-	0,03788	-	0,02430	0,02479
1998	0,03480	0,01303	-	0,04042	-	0,02396	0,02445
1999	0,03400	0,01243	-	0,03705	-	0,02443	0,02493
2000	0,03750	0,01197	-	0,03565	-	0,02469	0,02520
2001	0,04297	0,00044	-	0,03093	-	0,02607	0,02661
2002	0,04793	-	-	0,03007	-	0,02647	0,02702
2003	0,05119	0,02389	0,04892	0,02860	-	0,02735	0,02793
2004	0,00184	0,01836	0,03236	0,02674	-	0,02908	0,02970

Таблиця 4

Аналіз точок Лаффера для податку на додану вартість.

Рік	Справжнє значення	ВВП		Індекс ВВП		Приріст ВВП	
		Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку
1993	0,11605	0,03410	0,04788	0,05078	-	0,07590	0,08028
1994	0,10794	0,02708	0,05170	0,05235	-	0,05740	0,06018
1995	0,08309	0,04502	0,03735	0,03850	0,08993	0,04484	0,04573
1996	0,07662	0,08990	-	0,05770	-	0,05031	0,05214
1997	0,08828	0,07747	-	0,05854	-	0,04999	0,05178
1998	0,07272	0,08342	-	0,05806	-	0,05016	0,05198
1999	0,06447	0,07563	-	0,05874	-	0,04992	0,05171
2000	0,05552	0,07269	-	0,05911	-	0,04981	0,05158
2001	0,05068	0,06377	-	0,06118	-	0,04930	0,05100
2002	0,05966	0,06229	-	0,06180	-	0,04918	0,05086
2003	0,04769	0,05989	-	0,06319	-	0,04896	0,05060
2004	0,04853	0,05699	-	0,06605	-	0,04863	0,05021

Таблиця 5

Аналіз точок Лаффера для акцизних податків.

Рік	Справжнє значення	ВВП	Індекс ВВП	Приріст ВВП
-----	-------------------	-----	------------	-------------

		Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку
1993	0,01695	0,00629	0,00830	0,00909	-	-	-
1994	0,01397	0,00725	0,00963	0,01024	-	-	-
1995	0,00745	0,00042	-	-	0,01182	0,00668	0,00699
1996	0,00793	0,01104	0,01432	0,01307	-	0,01070	0,01153
1997	0,01294	0,01173	0,01513	0,01341	-	0,01029	0,01109
1998	0,01841	0,01134	0,01467	0,01322	-	0,01051	0,01132
1999	0,01370	0,01189	0,01532	0,01348	-	0,01021	0,01100
2000	0,01317	0,01221	0,01570	0,01362	-	0,01007	0,01086
2001	0,01300	0,01407	0,01781	0,01434	-	0,00952	0,01025
2002	0,01815	0,01466	0,01847	0,01453	-	0,00941	0,01012
2003	0,01986	0,01607	0,02002	0,01494	-	0,00919	0,00989
2004	0,01932	0,01930	0,02356	0,01567	-	0,00889	0,00956

Таблиця 6

Аналіз точок Лаффера для податку на землю.

Рік	Справжнє значення	ВВП		Індекс ВВП		Приріст ВВП	
		Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку
1993	0,00524	0,00575	0,00490	0,00491	0,00928	0,00782	0,00800
1994	0,00342	0,00576	0,00392	0,00421	0,01145	0,00942	0,00970
1995	0,01161	0,00572	0,00608	0,00586	-	0,00500	0,00014
1996	0,00987	0,00475	0,01727	0,00849	-	-	-
1997	0,01079	0,00545	0,01105	0,00791	-	-	-
1998	0,01087	0,00527	0,01309	0,00820	-	-	-
1999	0,00836	0,00549	0,01059	0,00781	-	-	-
2000	0,00809	0,00554	0,00993	0,00766	-	-	-
2001	0,00793	0,00563	0,00837	0,00715	-	-	-
2002	0,00800	0,00564	0,00815	0,00706	-	-	-
2003	0,00769	0,00566	0,00782	0,00691	-	0,00040	-
2004	0,00302	0,00567	0,00745	0,00672	-	0,00138	-

Таблиця 7

Аналіз точок Лаффера для митного збору.

Рік	Справжнє значення	ВВП		Індекс ВВП		Приріст ВВП	
		Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку	Точка Лаффера 1-го порядку	Точка Лаффера 2-го порядку
1993	0,00072	0,00243	0,00415	0,21647	0,02666	-	-
1994	0,00153	0,00374	0,00516	0,01071	-	-	-
1995	0,00157	0,01256	0,01318	0,00416	-	0,00398	0,00430
1996	0,00215	0,00568	0,00678	0,00627	-	0,03133	0,03226

1997	0,00764	0,00584	0,00693	0,00612	-	0,02140	0,02228
1998	0,00862	0,00575	0,00685	0,00620	-	0,02584	0,02675
1999	0,00652	0,00587	0,00696	0,00609	-	0,02013	0,02100
2000	0,00819	0,00594	0,00702	0,00604	-	0,01818	0,01904
2001	0,00862	0,00623	0,00728	0,00582	-	0,01287	0,01367
2002	0,00949	0,00631	0,00734	0,00577	-	0,01207	0,01285
2003	0,01133	0,00645	0,00747	0,00568	-	0,01081	0,01155
2004	0,01164	0,00669	0,00769	0,00554	-	0,00935	0,01006